

Letonya'da Yerel Yönetimlerin İdari ve Mali Yapısı

*

Mustafa Çelen¹

ORCID: 0000-0001-5876-2241

Serdar Yılmaz²

ORCID: 0000-0003-4105-709X

Öz

Letonya Baltık Denizi'ne kıyısı bulunan küçük bir Doğu Avrupa ülkesidir. Ülkedeki yerel yönetimler, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ve bağımsızlığın kazanılmasının sonrasında gerçekleştirilen bir dizi yasal düzenlemeyle güçlendirilmiştir. Bu kapsamda yerel kamu hizmeti sunumunda etkinliğin sağlanması amacıyla 2009 ve 2021 yılında yapılan hukuki düzenlemeler ile küçük belediyelerin birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Böylelikle 550'yi aşan kentsel ve kırsal belediye sayısı 43'e kadar düşürülmüştür. Ancak Türkiye'deki sürecin aksine Letonya'daki yerel yönetimler reformu, ağırlıklı olarak gönüllülük esasına göre birleşmeleri temel alan bir yapıya sahiptir. Ülkedeki kentsel ve kırsal belediyeler arasında görev, yetki ve kurumsal yapılanma olarak pek farklılık bulunmamaktadır. Letonya'da yerel yönetimler geniş hizmet sorumluluk alanlarına sahiptir. Eğitim, sağlık, kamusal kolaylık üretimi ve dağıtımı, sosyal refah hizmetleri, dinlenme ve eğlence hizmetleri, katı atık ve kanalizasyon hizmetleri, ısınma, şehir içi ulaşım ve ulaşım altyapısı, kültür ve eğlence hizmetleri, çevrenin korunması, imar, konut, şehir ve bölge planlaması, yerel kalkınma gibi hizmetler yerel yönetimler tarafından ifa edilmektedir. Ülkedeki kamu istihdamının yarısı yerel yönetimler tarafından yapılmaktadır. Yerel yönetim harcamalarına bakıldığında çalışanlar için yapılan ödemelerin ve eğitim hizmeti üretim giderlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Yerel yönetim gelirlerinin ise, ağırlıklı olarak vergi gelirlerinden ve merkezi yönetim tarafından yapılan transferlerden oluştuğu söylenebilir. Merkezi yönetim transferleri içerisinde ise, şartlı transferlerin baskınlığı gözlenmektedir. Bu çalışmanın amacı, Letonya'daki yerel yönetimlerin idari ve mali yapısını literatür taraması ve derlemesi temelinde incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Letonya, yerel yönetimler, yönetimler arası mali ilişkiler, yerel yönetim harcamaları, yerel yönetim gelirleri

¹ Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Bölümü,
E-posta: mcelen@marmara.edu.tr

² Dr., Dünya Bankası, E-posta: syilmaz@worldbank.org

Administrative and Fiscal Architectiture of Latvian Local Governments

*

Mustafa Çelen¹

ORCID: 0000-0001-5876-2241

Serdar Yılmaz²

ORCID: 0000-0003-4105-709X

Abstract

Latvia is a small Eastern European country bordering the Baltic Sea. Local governments in the country were strengthened by a series of legal regulations after the collapse of the Soviet Union and the gaining of independence. In 2009 and 2021, local government amalgamations aimed at improving efficiency in the provision of local public services. With local government amalgamations, the number of urban and rural municipalities reduced to 43 from 550. However, unlike the process in Türkiye, it was structured mainly as voluntary mergers. There are not many differences in terms of duties, powers and institutional structure between urban and rural municipalities. Local governments in Latvia have wide range service delivery responsibilities as education, health, production and distribution of public goods, social welfare, recreation, solid waste and sewage, heating, water provision, urban transportation and infrastructure, culture, environmental protection, zoning, housing, city and regional planning and local economic development. Half of the public employment in the country is provided by local governments. In terms of local government expenditures, wage and salary payments for municipal servants and education service provision expenditures are the biggest items. The most important revenue items for municipalities are tax revenues and transfers from the central government. In terms of transfers, conditional transfers are the dominant source of revenue. The aim of this study is to examine the administrative and financial structures of local governments in Latvia through literature review and compilation.

Keywords: Latvia, local governments, intergovernmental fiscal relations, local government expenditures, local government revenue

¹ Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Bölümü,
E-mail: mcelen@marmara.edu.tr

² Dr., Dünya Bankası, E-mail: syilmaz@worldbank.org

Giriş

Letonya Cumhuriyeti 18 Kasım 1918'de kurulmuştur. 1940'larda Nazi Almanyası ve Sovyetler Birliği işgali ile karşı karşıya kalmıştır. Ülke Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin bir üyesi iken, Doğu Bloğunun çökmesinden sonra 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Letonya Sovyet işgalinde önce hazırlanmış 1922 tarihli Anayasa ile yönetilmektedir. İşgal ile askıya alınan Anayasa 1993 yılında itibaren tekrar yürürlüğe konulmuştur (King vd., 2004, s.82).

Letonya üniter yapıya sahip çok partili bir cumhuriyettir. Yasama organı tek kabineli 100 üyeli parlamentodur (Saeima). Parlamento seçimleri dört yılda bir doğrudan, eşit oy ve nispi temsil ilkesine dayalı olarak yapılmaktadır. Parlamentoda % 5 seçim barajı uygulanmaktadır (EU Committee of Regions, 2012, s. 191). Cumhurbaşkanı devletin başı olarak kabul edilmesine rağmen sembolik/seremonik bir rolü vardır (Assembly of European Regions, 2009, s.66).

Bakanlar Kurulu ülkedeki esas yürütme gücünü temsil etmektedir. Kurul Başbakan ve on sekiz bakandan meydana gelmektedir. Başbakan, parlamentoda çoğunluğa sahip parti içerisinde Cumhurbaşkanı tarafından görevlendirilmektedir. Başbakan hükümetin başıdır. Yürütme işlevinde siyasi sorumluluk Cumhurbaşkanı'na değil hükümete aittir. Yürütme işlevinde siyasi sorumluluk Cumhurbaşkanı'na değil hükümete aittir (Cabinet of Ministers Republic of Latvia, 2024).

Letonya Anayasası'nda yerel yönetimleri ilgilendiren doğrudan bir düzenleme yoktur (Vanags ve Vilka, 2006, s.625). Buna karşılık çeşitli maddelerde yerel yönetimlere atıf yapılmaktadır. 101. madde bu atıflara örnek olarak verilebilir. Bu maddeye göre; "Her Letonya vatandaşı, devletin ve yerel yönetimlerin çalışmalarına katılmak, kamu hizmeti almak gibi kanunla belirlenmiş haklara sahiptir." Letonya'da sürekli mukim her AB vatandaşı yerel yönetim çalışmalarına hukuken katılma hakkına sahiptir. Yerel yönetimlerde kullanılan (resmi) dil Letonca'dır (UCLG, 2024).

Ülkedeki yerel yönetimlerin anayasal özerklik hakları vardır. Bu hak, Letonya'nın Anayasa Mahkemesi tarafından onaylanan Avrupa Yerel Yönetim Özerklik Şartı'nı imzalayan taraf olarak verdiği taahhütlerle güçlendirilmiştir. Diğer bir ifade ile yerel yönetimlere yönelik en üst hukuki metin 1996 yılında onaylanan Avrupa Yerel Yönetim Şartı'dır (Sustainable Governance Indicators, 2022, s.53).

Ülkede 2009 ve 2021 yıllarında yerel yönetimler alanında iki temel reform gerçekleştirilmiştir. Bu reformlar çerçevesinde, yerel düzeyde etkin çalışan bir idari ve mali yapı kurulması hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın amacı; Letonya'daki yerel yönetimlerin idari ve mali yapısını incelemektir. Bu kapsamda çalışma derleme makale niteliğinde gerçekleştirilmiştir. Letonya, diğer Baltık ülkeleri Estonya ve Litvanya ile birlikte, idari ve mali özerkliği yüksek Nordik yerel yönetim sınıflandırması içerisinde yer almaktadır. Özelde Letonya'da, genelde ise bütün Baltık ülkelerinde yerel yönetimlerin idari ve mali yapısında son yıllarda hızlı bir dönüşüm yaşandığı görülmektedir. Makalede Letonya'da yerel yönetimlerin idari ve mali yapısında yaşadığı dönüşüm analiz edilmektedir. Bu makalenin ilk bölümlerinde ülkedeki merkezi ve yerel yönetim yapısı üzerinde durulmaktadır. Yerel yönetim yapısı, reform süreci, hizmet sorumlulukları ve iş birliği mekanizmaları anlatılmaktadır. Daha sonra yerel yönetimlerin mali yapısı; harcama, gelir ve borçlanma başlıkları altında ortaya konmaktadır. Bunu yaparken ağırlıklı olarak mali verilerden yararlanılmakta ve bu verilerin zaman içerisinde değişimi yorumlanmaktadır. Böylelikle ülkenin yerel yönetim yapısı ayrıntılı olarak Türkçe literatüre kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmanın önemi, benzer reform süreçlerinden geçen ülkelere (elde) edilen birikimlerin aktarılması noktasında rehberlik etmesidir. Özellikle Estonya ve Litvanya'nın da yerel yönetim reformu süreçlerinden geçtiği göz önünde bulundurulduğunda, Letonya'daki deneyimlerin önemi daha da belirginleşmektedir.

Genel Bilgiler

Ülkedeki 2009 öncesi idari yapı, iki düzeyli yerel yönetim yapısına dayanmaktadır. Bölge yönetimleri de bu iki düzeyli yapının birinci düzeyini oluşturmaktadır. İlk düzey yönetim yapısında 26 tane bölge yönetimi mevcuttur. Bu bölge yönetimleri doğrudan seçimle iş başına gelmektedir. 2009 yılındaki reform ile kaldırılan 26 bölge yönetimi yerine Bölgesel Kalkınma Kanunu aracılığıyla merkezi hükümet tarafından belediyeler üstü düzeyde beş planlama bölgesi¹ kurulmuştur. Planlama bölgeleri kamu hukukuna tabi tüzel kişiliklerdir ancak doğrudan seçimle iş başına gelmemektedir. 2021'de yapılan reform ile merkezi hükümet ve belediyelerin ortak yetkilerini yerine getirebilmek için beş planlama bölgesine idari bölge

¹ Riga, Pieriga, Vidzeme, Kurzeme, Zemgale, Latgale.

statüsü kazandırılmıştır. Bu bölge yönetimlerinin çalışma koşulları, 2021 yılında Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanıp Meclis'e sunulan bir kanunla düzenlenmektedir (SNGWOFI, 2022). Aşağıdaki tabloda beş bölge yönetimine ait nüfus ve alan bilgileri gösterilmektedir.

Tablo 1. Letonya'daki Yönetim Yapısı (Nüfus ve Alanı)

	2000	2011	2016	2020	2023	Alanları, (km ²)	Nüfus Yoğunluğu
LATVIA	2.377.061	2.070.370	1.968.956	1.907.675	1.883.008	64.562	29
Riga Bölgesi	762.505	658.637	639.357	627.821	614.987	304	2.109
Pieriga Bölgesi	361.894	371.427	366.621	374.455	388.917	10.133	36
Vidzeme Bölgesi	254.213	211.309	195.846	183.844	179.262	15.246	13
Kurzeme Bölgesi	319.827	270.504	251.270	237.301	231.455	13.596	19
Zemgale Bölgesi	294.593	254.461	239.330	228.416	224.191	10.733	23
Latgale Bölgesi	383.991	304.032	276.497	255.793	244.117	14.550	19

Kaynak:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/RIG040/table/tableViewLayout1/ (Official Statistics of Latvia)

Bölgelerin yönetimi, Bölgesel Kalkınma Meclisi tarafından gerçekleştirilmektedir. Bölgesel Kalkınma Meclisi o bölgede var olan yerel yönetim meclisleri temsilcileri tarafından seçilmektedir (Cadoret ve Cools, 2018, s.10).

Yerel Yönetimler

Letonya, hem merkezi hem de yerel yönetim yapısı itibarıyla yoğun bir değişim ve reform sürecinden geçmektedir. Bu bağlamda 2009 ve 2021 tarihleri iki temel kırılma noktası olarak algılanabilir. Reform sürecinin en önemli unsurları, belediyelerin sayısındaki belirgin azalma ve bu belediyelerin nüfuslarındaki artış olarak öne çıkmaktadır.

Reform Süreci

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Letonya'da 1993 yılında itibaren bir dizi yasal düzenleme ile yerel yönetimler işlevsel hale getirilmeye başlanmıştır. Bu yasal düzenlemelerin en önemlisi; yerel yönetimlerin organizasyonu,

sorumlulukları ve finansmanı da dahil olmak üzere genel çerçevesini tanımlayan 1994 tarihli Yerel Yönetim Kanunu'dur. Bu temel Kanun o tarihten bu yana birkaç kez değiştirilmiştir (SNGWOFI, 2022).

1 Temmuz 2009 tarihinden önce, ülke iki düzeyli bir yerel yönetim yapısına sahiptir. Bu yapının birinci düzeyini 26 bölge yönetimi, ikinci düzeyini ise farklı büyüklüklerdeki 525 belediye oluşturmaktadır. İkinci düzey yerel yönetimler kendi içerisinde büyüklüklerine göre 7 tane cumhuriyet şehirleri belediyesi, 50 tane ilçe belediyesi, 424 tane kırsal belediye (*pagasts*) ve 41 tane reforme edilmiş belediyeye (*novads*) ayrılmaktaydı (Vilka, 2012, s.366). Bu yapı gerek dağınıklığı gerekse kırsal yerel yönetim örgütlenmelerindeki yetersizlik (finansman ve uzman personel alanında) nedeniyle reforme edilme ihtiyacını doğurmuştur.

Tablo 2. Letonya'nın Yerel Yönetim Yapısındaki Değişim

Reformdan önce 1 Temmuz 2009'a kadar	I. Reformdan sonra 2009'dan 2021'e	II. Reformdan sonra 1 Temmuz 2021'den günümüze
<u><i>İki Düzeyli</i></u> 26 Bölge Yönetimi: 525 Belediye: • 7 Şehir Belediyesi • 50 İlçe Belediyesi • 424 Kırsal Belediye • 41 Reforme Edilmiş Belediye	<u><i>Tek Düzeyli</i></u> 119 Belediye: • 9 Cumhuriyetçi Şehir Belediyesi • 110 Belediye	<u><i>Tek Düzeyli</i></u> 43 Belediye: • 10 Eyalet Şehir Belediyesi • 33 Belediye

Kaynak: Vilka, 2010 ve www.sng-wofi.org/country-profiles/, 2022

1 Temmuz 2009'dan sonra Letonya'daki yeni yerel yönetim yapısı tek düzeye indirilmiştir. Böylelikle merkezi yönetim ile belediyeler arasında idari özerkliğe sahip idari yapılar ortadan kaldırılmıştır. Ülkedeki toplam yerel yönetim sayısı ise 119'a düşürülmüştür. Bunların 9 tanesi cumhuriyetçi şehir belediyelerinden (*republikas pilsetas*), 110 tanesi birleştirilmiş belediyelerinden (*novads*) meydana gelmektedir (Vanags ve Vilka, 2010, s.8). Reform öncesi Letonya'da ortalama belediye nüfusu 2007 yılında 4.340 civarındadır ve belediyelerin % 91'inin yerleşik sayısı 5.000 kişinin altındadır (Baldersheim ve Rose, 2010, s.3). Reform ile birlikte belediyelerin birleştirilmesi sonucunda yerel yönetim sayısı azalmış, 2013 yılı itibarıyla ortalama belediye nüfusu 17.395 kişiye ulaşmıştır (Council of European Municipalities and Regions, 2013, s.13).

Reformdan sonra birleştirilmiş yerel yönetim yapıları ile daha etkin yerel hizmet sunmaları amaçlanmıştır. Buna yönelik olarak 2.000 nüfusun altındaki yerel yönetimler büyük ölçüde tasfiye edilmiştir (Swianiewicz, 2010, s.5).

İkinci reform dalgası ise 1 Temmuz 2021 yılında itibaren uygulamaya konulmuştur. 2021 reformu ile yeni kurulan 43 yerel yönetim; 10 eyalet şehri yönetimi (*valstspilsēta*) ve 33 belediyeden (*novads*) oluşmaktadır. Temmuz 2021'de 10 belediyeye (Daugavpils, Jelgava, Jēkabpils, Jūrmala, Liepāja, Ogre, Rēzekne, Rīga, Valmiera ve Ventspils) eyalet şehri statüsü verilmiştir. Letonya'daki eyalet şehir belediyeleri ve diğer belediyeler arasında iç organizasyonu, yetki ve kurumsal yapılanma olarak pek farklılık bulunmamaktadır (SNGWOFI, 2022).

Tablo 3. Reform Öncesi ve Sonrasında Belediye Sayısı ve Büyüklüğündeki Değişim

	2015	2022
Toplam Yerel Yönetim Sayısı	119	43
Yerel Yönetimlerin Ortalama Nüfusu (kişi)	16.476	43.791
100.000 kişiye Düşen Ortalama Belediye Sayısı	6,1	2,3
Medyan Nüfus (kişi)	6.595	28.273
Yerel Yönetimlerin Ortalama Alan Büyüklüğü (km ²)	523	1.502

Kaynak: Subnational Governments in OECD Countries, 2023, s.5-6

Letonya'da 2009 yılındaki reform sonrasında belediyelerin % 45'i 5.000 ile 19.999 kişi arasında yerleşğe sahipken, 2021 reformu sonrasında belediye sayıları azalmış ve belediyelerin % 74'ünün nüfusu 20.000 kişiden fazla nüfus içermeye başlamıştır. Aşağıdaki tabloda Letonya'nın 2009 ve 2021 reformu sonrası nüfus aralıklarına göre belediye sayısı yüzdeleri gösterilmektedir. Ayrıca 2022 yılındaki belediye nüfus aralıkları dağılımı ile OECD ve AB ülkelerindeki nüfus aralıklarına dağılımı karşılaştırılmaktadır.

Tablo 4. Letonya, OECD ve AB Ülkelerinde Belediyelerin Nüfus Büyüklüklerine Göre Dağılımı

Nüfus Aralığı	0-2.000	2.000-4.999	5.000-19.999	20.000 Kişiden Fazla
Letonya (2015)	% 5	% 30	% 45	% 19
Letonya (2022)	% 0	% 2	% 23	% 74
38 OECD Ortalama	% 25	% 13	% 25	% 36
27 AB Ortalama	% 29	18	% 27	% 26

Kaynak: Subnational Governments in OECD Countries, Key Data, 2023, s.5-6

Letonya nüfusunun azalması, nüfusun başkent ve büyük şehirlerde toplanması sorun teşkil etmektedir. Bu durumda yerel yönetimlerin çoğu,

yasal yükümlülükleri olan eğitim ve iş geliştirme gibi hizmetleri etkili bir şekilde sunmak için hem mali hem de insan kaynaklarından yoksun kalabilecektir (Aures, 2022, s.4). Bunu aşmak için küçük yerel yönetimlerin konsolide edilmesi ve yerel hizmetlerin birleştirilerek daha düşük yönetim giderleri ile yapılabilmesi gerekmektedir. Daha büyük ölçekli yerel yönetimlerin kurulmasının, Letonya'da siyasi yapının istikrara kavuşturulması ve geliştirilmesini sağlayacağı, ekonomik ve sosyal farklılıkları önemli ölçüde azaltabileceği düşünülmektedir (Začesta, 2005, s.9).

Letonya'nın yerelleşme deneyimi, reform sürecindeki temel gönüllülük ilkesine dayanmaktadır. Ancak yerel yönetim reformu oldukça uzun ve karmaşık sonuçları olan bir süreçtir. Reformun başarısında, belediyeler arasında uzlaşma sağlanamadığında hükümetin zorunlu birleşmelere başvurabilmesi önemli bir rol oynamıştır. Ancak asıl belirleyici unsur, reform sürecinde anlamlı yerel istişarelere yer verilmesi ve önerilerin belirli bir esneklikle uyarlanabilmesidir. Merkezi hükümet tarafından hızlı ve zorlayıcı reformların uygulanması, yerel demokrasiye dayalı bir direnişle karşılaşabileceğinden, yerel sivil toplumla kurulan diyalog, reform önlemlerinin etkinliğini artıran kritik bir faktördür (Karvatska vd., 2023, s.19).

Reform sürecinin başarıya ulaşmasında mevcut belediye başkanlarının etkisi yadsınamaz. Başkanların etkili liderlikleri, kişisel itibarları ve seçim sonuçları üzerindeki potansiyel etkileri süreci belirleyebilmektedir. Belediye başkanlarının yerel yönetim birleştirme sürecini etkilemek için; medyayı, kamuoyuyla istişareleri, kamuya açık mektupları ve hatta istifa olasılığını bir araç olarak kullandıkları gözlenmektedir (Stučka, 2023, s.84).

Yerel Yönetimlerin İdari Yapısı

Ülkedeki yerel yönetimlerin karar ve yasama organları belediye meclisleridir (dome). Yerel meclis üyeleri, dört yıllık bir dönem için doğrudan genel oy yöntemiyle seçilmektedir. Belediye meclisi, meclis başkanını ve daimî komitelerin üyelerini kendi meclis üyeleri arasından seçmektedir (Council of European Municipalities and Regions, 2013). Yerel meclis üye sayıları, kapsadıkları alandaki nüfusa göre belirlenmektedir (Latvias Pasvaldibu Savieniba, 2023, s.17). Yeni belediye seçim kanununda nüfusu 30.000'e kadar olan belediyelerde 15, nüfusu 30.001 ile 60.000 arasında olan belediyelerde 19, nüfusu 60.000'in üzerinde olan belediyelerde ise 23 meclis üyesinin seçileceği belirtilmektedir. Eyalet şehir belediyelerinde ise nüfusu

50.000'e kadar olan belediyelerde 13, nüfusu 50.000'in üzerinde olan belediyelerde ise 15 meclis üyesi seçilmektedir. Başkent Riga'nın belediye meclis üyesi sayısı 60'tır. Belediye meclisi, her ay en az bir kez, kamuoyuna açık bir şekilde toplanmaktadır. Letonya'nın bağımsızlığının 1991'de yeniden kazanılmasından sonra sekiz kez yerel yönetim seçimleri yapılmıştır. Yerel seçim takvimi her dört yılda haziran ayının ilk cumartesi günü olarak belirlenmiştir (Cadoret ve Cools, 2018, s.13). En son yerel yönetim seçimleri 5 Haziran 2021 Cumartesi günü gerçekleşmiştir. Seçimlerde hem Letonya vatandaşları hem de Letonya'da ikamet eden ve seçimden 90 gün önce bir belediyede kayıtlı olan diğer AB vatandaşları oy kullanabilmektedir (Auers, 2022, s.3).

Belediye meclislerinin yürütme organı belediye encümenleridir. Encümenler meclisin görev süresi içerisinde faaliyet göstermektedir. Belediye encümen üyeleri, yerel seçimlerden alınan oy oranı ile orantılı olarak belediye meclisi içinden seçimden sonraki ilk oturumda belirlenir. Encümenin başkanı encümen üyeleri içerisinde seçilir ve belediye meclisi tarafından onaylanır. Başkan hariç, encümene seçilen üyeler meclis üyeliğinden istifa etmektedir (Vanags ve Vilka, 2000, s.121).

Belediye meclisi başkanları (priekssedetajs), belediyelerin politik lideri konumundadır. Ülke kanunlarında belediye başkanı olarak ayrı bir yetkili tanımlanmamıştır. Ancak, belediye meclisi başkanları, belediye başkanının görevlerini yerine getiren bir rol üstlenmektedir. Belediye meclisi başkanı, yerel meclis üyeleri tarafından meclis içinde basit çoğunluk esasına göre seçilir ve yürütme işlevini yerine getirmek amacıyla dört yıllık bir süre için görev yapar. Görevleri yerel meclisin işlerinin (toplantıların yapılması, gündemin oluşturulması, kararların önerilmesi, toplantıların planlanması) yürütülmesi ve organize edilmesidir (Cadoret ve Cools, 2018, s.14). Baltık ülkelerindeki yerel yönetim meclisleri üyeleri arasında, Letonya dahil hiçbir ülkede belediye başkanı doğrudan halk tarafından seçilmemektedir (Vanags ve Vilka, 2003, s.315).

Genel sekreter (executive director) ise günlük işlerin yönetilmesini sağlayan, meclis başkanının önerisi ile belediye meclisi tarafından atanan en üst düzey memur/yönetici konumundadır. Meclis başkanı ve genel sekreter belediyenin yürütme işlevinin uygulayıcılarıdır. (Vilka, 2011, s. 604). Gerek meclis başkanı ve belediye encümeni gerekse genel sekreter meclise karşı sorumludur (Cadoret ve Cools, 2018, s.14).

Ülkede yerel yönetimler 2003 yılında kurulan Bölgesel Kalkınma ve Yerel Yönetimler Bakanlığı'nın (Ministry of Regional Development and Local

Government) idari vesayeti altında çalışmaktadır. Bakanlık yerel yönetimlerden sorumludur. Bu bakanlığın ismi Bölgesel Kalkınma ve Çevre Koruma Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Bakanlığın yerel yönetimlere yönelik birçok yetkisi mevcuttur. Bakanlık, kanuna aykırı bulduğu meclis kararlarını askıya alma yetkisine sahiptir ve bu kararların değiştirilmesi için tekrar yerel meclise yollayabilir. Parlamento ise yerel yönetimin kanunla belirlenen görevlerini yerine getirmediği, merkezi yönetimin sorumluluk alanlarında faaliyet gösterdiği, başkanını seçemediği ve zorunlu komitelerini oluşturamadığı durumlarda belediyenin varlığına son verebilir (Dexia, 2008, s.431).

Belediyeler, insan kaynakları ve personel rejimlerini oluştururken geniş yetkilere sahiptir. Belediyeler ve bunlara bağlı şirketler bütçelerinin elverdiği ölçüde merkezi yönetimden izin almadan uygun buldukları personelleri istihdam edebilirler. Ülkedeki yerel yönetim çalışanları devlet memuru değildir. Yerel yönetim çalışanları sözleşmeli personel statüsündedir ve iş hukukuna tabiidir, bu anlamda profesyonel bir kariyere söz edilemez (Cadoret ve Cools, 2018, s.19).

Letonya'daki kentsel ve kırsal belediyeler 48 farklı göstergeye² göre analiz edildiğinde kent ve kır yerel yönetimleri arasında önemli farklılıklar olduğu sonucuna varılabilmektedir. Bu analizin sonuçlarına göre belediyelerin gelişimi için en önemli faktörlerin; belediye sınırları içerisinde yaşayan vatandaşların geliri, istihdam, arazi kaynakları ve temel işlevlerin sağlanması olduğu gözlemlenmektedir. Kümeleme analizi³ sonucunda benzer sosyo-ekonomik süreçlere sahip birçok belediye grubu tespit edilmiştir. 58 belediyede olumlu sosyo-ekonomik süreçler (diğer belediyelerle karşılaştırıldığında daha fazla nüfus, daha yüksek gelir düzeyi veya pozitif yaş yapısı) gözlemlenmiştir. 52 belediyede ise olumsuz sosyo-ekonomik süreçler (belirgin nüfus azalması ve yaşlanma, az sayıda istihdam ve düşük maaş, çiftlik başına küçük arazi alanı ve düşük tarımsal faaliyet yoğunluğu) tespit edilmiştir (Bulderberga, 2013, s.154).

Letonya, Baltık ülkeleri arasında nüfus ve alan büyüklüğü bakımından ikinci büyük ülkedir. Yerel özerklik yönüyle Letonya; kendisi ile benzer

² Bu indikatörler demografik, ekonomik, tarımsal ve mali göstergeler olarak dört ana başlık altında toplanmaktadır.

³ Kümeleme analizi bir veri setinin farklı gruplar içerip içermediğini belirlemek ve eğer içeriyorsa bu grupları tespit etmek için kullanılan çok değişkenli istatistiksel bir yöntemdir.

kültür, tarih, coğrafya ve idari yapıya sahip diğer Baltık ülkeleri olan Estonya ve Litvanya ile karşılaştırıldığında 0,52 ile en yüksek özerklik değerine sahip ülke olduğu ifade edilebilir. Buna karşılık yerelleşme endeksi değerinin Litvanya için 0,29, Estonya için ise, 0,31 olduğu görülmektedir (Slavinskaite vd., 2022, s.266). Letonya; Almanya'dan sonra 27 AB ülkesi arasında idari, mali ve politik düzeyde yerelleşme oranı en yüksek ikinci (skor 2,5) ülkedir (EU Committee of Regions, 2012).

Belediyelerin Hizmet Sorumlulukları

Yerel Yönetimler Kanunu'na göre Letonya'da yerel yönetimlerin üç tür hizmet sorumluluğundan söz edilebilir. Bunlar; kanunla belirlenen zorunlu hizmetler, gönüllülük esasına göre tercihen yapılan hizmetler ve merkezi yönetim adına gerçekleştirilen hizmetlerdir. Her hizmet türünün kendi finansman kaynağıyla eşleşmesi gerekmektedir. Merkezi yönetim, belediyelere görev devrettiğinde, bu belediyelerin bu görevlerin yerine getirilmesi için gerekli kaynaklara sahip olmasını sağlamalıdır. Letonya yerel yönetim sistemi aynı zamanda genel bir yetki şartı da içermektedir (SNGWOFI, 2022).

Ölçek ekonomileri ve coğrafi yakınlığın söz konusu olduğu yerel yönetimlerde, kamusal kolaylık üretimi ve dağıtımı konusunda işbirliğine gidilmesi/beraberce gerçekleştirilmesi söz konusu olabilmektedir. Bu işbirliği gönüllülük esasına dayalı olabildiği gibi, özellikle altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde zorunluluk öğeleri de taşıyabilmektedir.

Aşağıdaki tabloda yerel yönetimlerin hizmet sorumlulukları ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Letonya'da yerel yönetimler geniş hizmet sorumluluk alanlarına sahiptir. Özellikle başkent Riga belediyesi, merkezi yönetim işlevlerinin desteklenmesi, bazı yabancı diplomatik misyonlar ve uluslararası kuruluşlara yardım, ulusal öneme sahip altyapının bakımı ve geliştirilmesini, kentin kültürel ve tarihsel altyapısının korunmasını içeren ek görev ve yetkilere de sahiptir (Vilka, 2012, s.371). Bu yetkilere rağmen başkent özel bir statüsünden ve mali ayrıcalıklarından söz edilemez (Cadoret ve Cools, 2018, s.11).

Tablo 5. Letonya'da Yerel ve Merkezi Yönetim Arasındaki Görev Dağılımı

Hizmet Türü	Hizmeti Sunan Kurum	
	Merkezi Yönetim	Yerel Yönetim
GENEL YÖNETİM HİZMETLERİ		
Güvenlik, Savunma, Kamu Düzeni, Vergileme	√	
İtfaiye, Sivil Savunma, Yerel Polis		√
İletişim, Bilişim, Bilimsel Araştırma	√	
Seçmen, Nüfus Sicili, İstatistik Toplanması		√
Enerji, Doğal Kaynaklar, Telekomünikasyon	√	
Ekonomi Politikaları, İstihdam, Kalkınma	√	√
Tüketicinin Korunması, Adalet, Dış İlişkiler	√	
EĞİTİM HİZMETLERİ		
Okul Öncesi, İlk, Orta, Mesleki Eğitim		√
Yüksek Öğretim, Bilimsel Araştırma	√	
SOSYAL YARDIM HİZMETLERİ		
Kreş, Yaşlı ve Engelli Bakım ve Aile Yardım Hiz.		√
Sosyal Konut	√	√
Sosyal Güvenlik	√	
KAMU SAĞLIĞI HİZMETLERİ		
Birinci, İkinci Basamak Sağlık Hizmetleri		√
Hastaneler, Koruyucu Sağlık Hizmetleri		√
Genel Sağlık Politikaları	√	
KONUT VE ŞEHİR PLANLAMASI HİZMET.	√	√
ULAŞIM HİZMETLERİ		
Şehirler Arası Yollar	√	
Şehir İçi Yollar, Toplu Taşıma, Raylı Sistem		√
ÇEVRE VE KAMU SAĞLIĞININ KORUM HZ.		
Kanalizasyon, Katı Atık Toplama ve Yönetimi Çevre		√
Sokak, Cadde Temizliği ve		√
Kesimhaneler, Mezarlıklar ve Krematoryum		√
Kamu Altyapı Yönetimi	√	√
KÜLTÜR, EĞLENCE VE SPOR HİZMETLERİ		
Tiyatro, Müze, Kütüphane ve Konserler		√
Spor, Eğlence, Park ve Açık Alanlar		√
KAMU HİZMET PROGRAMLARI		
Su, Elektrik, Isıtma ve Gaz Hizmetleri		√
KENTSEL KALKINMA		
Bölge Planlaması	√	√
Yerel Kalkınma, Turizm, Ticari Faal. Lisanslama		√

Kaynak: Vanags ve Vilka, 2000, s.163, Groenendijk ve Jaansoo, 2016

Yerel Yönetim İş birlikleri

Ülkenin bağımsızlığını kazanmasından sonra, Mayıs 1992 tarihinde gönüllülük esasına dayalı kurulan ilk yerel birlik Letonya Yerel Yönetim Birliğidir (The Union of Local Self-Governments of Latvia) (Vanags, 1999,

s.154). Daha sonra Letonya’da yerel yönetimler arasındaki işbirliğini geliştirmek, yerel yönetimlerin gelişimini teşvik etmek ve merkezi yönetim nezdinde haklarını ve çıkarlarını savunmak amacıyla Letonya Yerel ve Bölgesel Yönetimler Birliği (Latvian Association of Local and Regional Governments-LALRG) kurulmuştur. Bu birlik Letonya Yerel ve Bölgesel Yönetimler Birliği’ne dönüşmüştür. Birliğin kuruluşu ve işleyişi Yerel Yönetimler Kanunu’na dayanmaktadır. Letonya Yerel ve Bölgesel Yönetimler Birliği; üyeleri olan belediyeler arasındaki eğitim, ulaşım, kültürel ve sportif faaliyetler gibi birçok alanda işbirliğini kolaylaştırıcı roller üstlenmektedir. Bu kurum yerel yönetimlerin merkezi yönetim karşısındaki resmi temsilcisi ve müzakere tarafıdır (Latvias Pasvaldibu Savieniba, 2024). Ayrıca Letonya Yerel ve Bölgesel Yönetimler Birliği; merkezi yönetim ile bütçeler, yıllık transfer miktarları, borçlanma tavanları ve garantileri gibi konularda müzakereleri yürütme yetkisine de sahiptir (Dexia, 2008, s.424).

Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı

2022 yılında Letonya’daki toplam kamu harcaması tutarı yaklaşık 16 milyar Euro’dur. Bu tutar ülkedeki GSYH’nin % 40,4’ine karşılık gelmektedir. Aynı dönemde yerel yönetim harcamalarının GSYH’ye oranı ise, % 10 düzeyindedir. Bu çerçevede bakıldığında ülkedeki yerel yönetim harcamaları toplam kamu harcamalarının yaklaşık dörtte biri düzeyindedir. Diğer taraftan toplam kamu gelirlerinin 14 milyar Euro olduğu ve bunun GSYH’nin % 35,8’ine karşılık geldiği görülmektedir. Aynı dönemde yerel yönetim gelirlerinin GSYH’ye oranı ise % 10,1 düzeyindedir. Harcamalar ile benzer bir şekilde ülkedeki yerel yönetim gelirleri toplam kamu gelirlerinin dörtte biri seviyesindedir. Yerel yönetimlerin hem harcama hem gelir yönüyle AB ve OECD ülkelerindeki düzeyden yüksek olması yerel mali özerkliğin bir göstergesi olarak ifade edilmektedir (Vilka, 2015, s.234).

Kamu yatırımları açısından bakıldığında ise, durum farklılık göstermektedir. Letonya’daki toplam kamu yatırımları 1,8 milyar Euro’dur. Bu miktar GSYH’nin % 4,5’ine, toplam kamu harcamalarının % 11,3’üne tekabül etmektedir. Yerel kamu yatırımlarının toplam tutarı 684 milyon Euro düzeyindedir. Bu da GSYH’nin % 2,1’ine, toplam yerel harcamaların % 17,6’sine, toplam kamu yatırımlarının ise, % 38,7’sine karşılık gelmektedir. Bu durum, yerel yönetim yatırımlarının kamu yatırımları içerisinde önemli bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Bütçe açıkları yönüyle baktığımızda ise,

yerel yönetim bütçe açıklarının toplam kamu bütçe açıklarına nazaran çok düşük olduğu gözlenmektedir.

Tablo 6. Letonya'da Yerel Yönetim Harcama, Gelirlerinin ve Bütçe Dengesinin Gelişimi (2000-2022) (Milyon Euro)

	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022
Toplam Kamu Harcamaları	3.204	4.799	8.220	9.507	12.799	14.891	15.713
Toplam Kamu Gelirleri	2.969	4.733	6.675	9.144	11.456	12.496	13.924
Toplam Kamu Vergi Gelirler	2.538	3.834	5.079	7.348	9.419	10.284	11.866
Toplam Kamu Kesimi Açıkları	(235)	(66)	(1.545)	(363)	(1.343)	(2.395)	(1.789)
Toplam Kamu Yatırımları	157	517	904	1.201	1.681	1.766	1.768
Yerel Yönetim Harcamaları	817	1.337	2.280	2.466	3.342	3.640	3.896
Yerel Yönetim Gelirleri	795	1.304	2.206	2.518	3.297	3.551	3.917
Yerel Yönetim Vergi Gelirleri	425	640	1.029	1.387	1.700	1.798	1.980
Yerel Yönetim Açıkları	(22)	(32)	(74)	52	(46)	(90)	21
Yerel Yönetim Yatırımları	65	184	579	355	689	741	684

Kaynak: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag_custom_9273555/default/table?lang=en

Tablo 7. Letonya'da Yerel Yönetim Harcama, Gelirlerinin ve Bütçe Dengesinin Gelişimi (2000-2022) (GSYH'ye Oranı)

	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022
Toplam Kamu Harcamaları /GSYH	37,1	34,8	45,8	38,7	42,5	44,7	40,4
Toplam Kamu Gelirleri/GSYH	34,4	34,3	37,2	37,2	38,0	37,5	35,8
Toplam Kamu Vergi Gelir/GSYH	29,4	27,8	28,3	29,9	31,3	30,8	30,5
Toplam Kamu Kesimi Açık/GSYH	-2,7	-0,5	-8,6	-1,5	-4,5	-7,2	-4,6
Toplam Kamu Yatırımları/GSYH	1,8	3,8	5,0	4,9	5,6	5,3	4,5
Yerel Yönetim Harcamaları/GSYH	9,5	9,7	12,7	10,0	11,1	10,9	10,0
Yerel Yönetim Gelirleri/GSYH	9,2	9,5	12,3	10,2	10,9	10,6	10,1
Yerel Yönetim Vergi Gelirler/GSYH	4,9	4,6	5,7	5,6	5,6	5,4	5,1
Yerel Yönetim Açıkları/GSYH	(0,3)	(0,2)	(0,4)	0,2	(0,2)	(0,3)	0,1
Yerel Yönetim Yatırımları/GSYH	0,8	1,3	3,2	1,4	2,3	2,2	1,8
Yerel Harcamalar /Kamu Harcama	25,5	27,9	27,7	25,9	26,1	24,4	24,8
Yerel Yönetim Gelirler/Kamu Gelir	26,8	27,6	33,1	27,5	28,8	28,4	28,1
Yerel Vergi Gelirler/Kamu Vergi G.	16,7	16,7	20,3	18,9	18,0	17,5	16,7
Yerel Bütçe Açıklar/Kamu Açıkları	9,2	48,7	4,8	(14,3)	3,4	3,7	(1,1)
Yerel Yatırımlar/Kamu Yatırımları	41,5	35,5	64,0	29,6	41,0	42,0	38,7

Kaynak: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag_custom_9273555/default/table?lang=en

Letonya'da yerel yönetimlerin bütçe denetimi Maliye Bakanlığı, Sayıştay, Yolsuzlukla Mücadele Dairesi ve Bağımsız Yeminli Denetçi (sworn auditor) tarafından gerçekleştirilmektedir. Ayrıca kendi meclisleri tarafından yönetilen iç denetim birimlerinden ve farklı komitelerinden de söz edilebilir. Maliye Bakanlığı denetimindeki amaç bütçe kullanımında karşılaşılabilecek sıkıntıları önlemektir. Yerel (meclisler) yönetimler mali yılın başında

hazırladıkları bütçe tasarılarını Maliye Bakanlığı'na sunmak ile yükümlüdürler. Hazırlanan bütçenin yeminli denetçi ve Sayıştay tarafından da onaylanması gereklidir (UNDP, 2016, s.19). Sayıştay denetimleri ise harcamalar yapıldıktan sonra yapılan uygunluk denetimleridir. Sayıştay, yerindelik denetimi yapma yetkisine sahip değildir. Sayıştay bağımsız bir kurum olarak parlamento adına denetim yapmakta, bu denetim hem belediyeleri hem de belediyelerin şirketleri ve ortaklıklarını kapsamaktadır. Ayrıca belediyeler, en az yılda bir kere dış denetim olarak Bağımsız Yeminli Denetçilerden de hizmet almak zorundadırlar (Cadoret ve Cools, 2018, s.22).

Yerel Yönetim Harcamaları

Letonya'da, yerel yönetim harcamaları içindeki en büyük pay, % 36 ile (GSYH'nın yaklaşık % 4'ü) eğitim harcamalarına aittir. Eğitim harcamaları içerisinde özellikle öğretmenlerin maaşlarının ödenmesi ve eğitim tesis yatırımları, bakım, onarım, yenileme ve işletme maliyetleri ön plana çıkmaktadır (SNGWOFI, 2022).

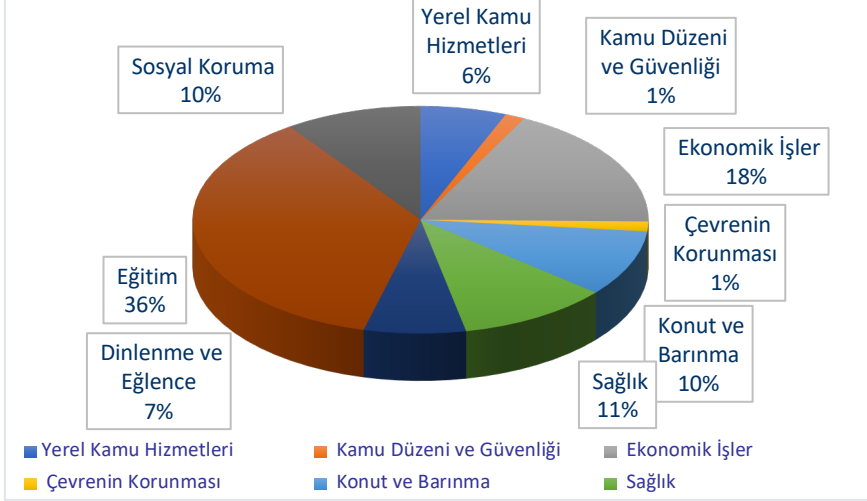
Tablo 8. Letonya'da Yerel Yönetim Harcamalarının Fonksiyonel Gelişimi (2008-2022) (Milyon Euro)

	2010	2015	2020	2021	2022
Yerel Kamu Hizmetleri	199	217	227	221	211
Kamu Düzeni ve Güven.	29	39	49	51	55
Ekonomik Faaliyetler	467	334	585	679	691
Çevrenin Korunması	29	39	49	51	55
Konut ve Barınma	217	219	339	322	307
Sağlık	185	213	335	460	471
Dinlenme, Eğlence, Din H.	146	208	224	243	284
Eğitim	783	922	1.214	1.274	1.389
Sosyal Koruma	226	277	325	334	438
Toplam Harcamalar	2.280	2.466	3.342	3.640	3.896

Kaynak:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_9178584/default/table?lang=en

Ülkedeki yerel harcamalar içerisindeki ikinci büyük paya sahip kalemi, % 18 ile ekonomik işlerdir. Bu kalemi sağlık (%11), sosyal koruma (%10) ve konut ve barınma (%10) takip etmektedir. Yerel yönetimler ülkedeki konut ve barınma ihtiyacının neredeyse tamamını (% 96); dinlenme, eğlence, kültür ve dini hizmetlerinin ise yarıdan fazlasını (% 58) sağladığı görülmektedir (SNGWOFI, 2022).

Grafik 1. Letonya'da Yerel Yönetim Harcamalarının Yüzde Dağılımı (2020-2022⁴)

Kaynak:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_9178663/default/table?lang=en

Ekonomik ayrıma göre yerel yönetim personel harcamaları Letonya'da en önemli yerel harcama kalemini (% 48,5) oluşturmaktadır. Ülkedeki toplam kamu personel harcamalarının % 45'i yerel yönetimler tarafından yapılmaktadır (SNGWOFI, 2022).

Tablo 9. Letonya'da Ekonomik Ayrıma Göre Yerel Yönetim Harcamalarının Gelişimi (2005-2022) (Milyon Euro)

	2010	2015	2020	2021	2022	2023	Yüzde Payı ⁵
Toplam Yerel Harcaması	2.280	2.466	3.342	3.640	3.896	4.254	100
Yatırım Harcamaları	579	355	689	741	684	637	17,5
Çalışan Maaş ve Ücretleri	887	1.172	1.561	1.740	1.853	2.120	48,5
Cari Transferler	150	129	210	147	192	200	4,6
Aramalı Tüketimi	409	659	710	766	937	964	22,6
Diğer Harcamalar	256	151	173	246	231	332	6,9

Kaynak:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_9178663/default/table?lang=en

⁴ Üç yılın ortalamasına göre hesaplanmıştır.

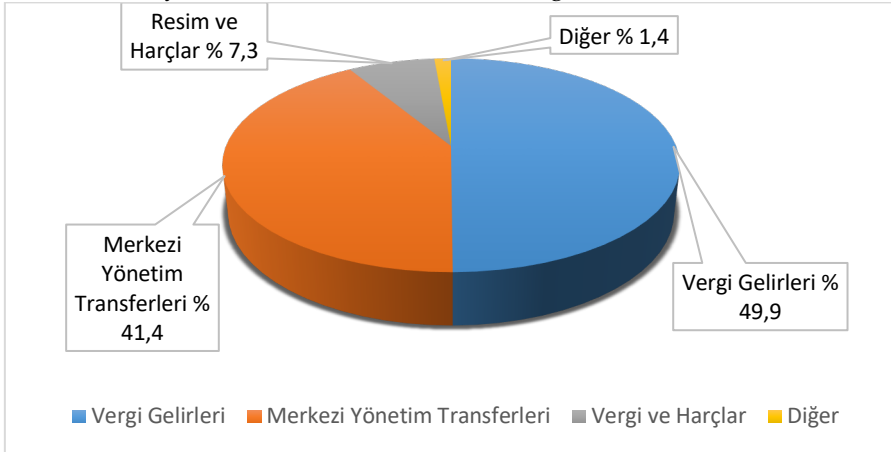
⁵ 2021-2023 ortalaması.

Yine ekonomik ayrıma göre; ülkedeki yerel harcamaların yaklaşık % 22,6'sı ara malı tüketim harcamaları, % 17,5'ini yatırım harcamaları oluşturmaktadır. Cari transferlerin payı ise % 4,6 civarındadır.

Yerel Yönetim Gelirleri

Letonya'da yerel yönetim gelirleri dört başlık altında toplanabilir. Bunlar; vergi gelirleri, merkezi yönetim transferleri, resim ve harçlar ve diğer gelirlerdir. Bunun haricinde tutarları çok düşük olsa da yerel mülk gelirleri (binde 6) ve sosyal yardımlardan (binde 8) da söz edilebilir. Aşağıdaki grafikte Letonya'da yerel yönetim gelirlerinin kendi arasında yüzde dağılımı gösterilmektedir.

Grafik 2. Letonya'da Yerel Yönetim Gelirlerinin Dağılımı (2021)

Kaynak:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_9178663/default/table?lang=en

Letonya'da yerel yönetimlerin mevcut mali mevzuata göre vergi koymak ve konulmuş vergileri toplamak yetkisine sahip oldukları görülmektedir. Pratikte ise vergi koyma yetkisinin kullanılmadığı, vergi toplama işlevinin de ağırlıklı olarak Merkezi Gelir İdaresi tarafından yerine getirildiği söylenebilir (Vilka, 2012, s.378). Dolayısıyla ülkedeki vergi gelirlerinin hepsi, merkezi yönetim vergi gelirleri olarak algılanabilir. Vergi ve Harçlar Kanunu'nda da tüm vergiler merkezi yönetim vergileri olarak nitelendirilmektedir. Yerel yönetim vergi gelirleri, merkezi yönetimin koyduğu vergilerden alınan

paylardan ibarettir. Sonuç olarak Letonya'da teknik anlamda yerel yönetim vergilerinin bulunmadığı bile iddia edilebilir (SNGWOFI, 2022).

Ülkedeki yerel yönetim vergi gelirlerinin son yıllarda 2 milyar Euro'ya yaklaştığı görülmektedir. Bu rakam GSYH'nin % 5'inden fazlasına karşılık gelmektedir. Bu yönüyle bakıldığında mevzuat ve gelir üretme kapasitesi çerçevesinde ülkede yetersiz bir yerel vergi yapısının mevcut olduğu ifade edilebilir.

Yerel vergi payları toplam belediye bütçelerinin yarısından daha azdır. İki temel vergiden söz edilebilir. Bunlar Kişisel Gelir Vergisi ve Emlak Vergisidir. Emlak Vergisi Merkezi Gelir İdaresi'nce toplansa bile Kişisel Gelir Vergisinden farklı olarak gelirlerinin tamamı belediyelere aktarılmaktadır. Emlak Vergisi gelirlerinin tamamının belediyelere tahsisi konusu kanunla düzenlenmiştir. Kişisel Gelir Vergisi'nden belediyelerin alacağı paylar ise Letonya Yerel ve Bölgesel Yönetimler Birliği ile Bakanlar Kurulu arasında Bütçe Kanunu çerçevesinde yapılan yıllık müzakereler ile belirlenmektedir (EU Committee of Regions, 2012, s.546).

Tablo 10. Letonya'da Yerel Yönetim Vergi Gelirlerinin Gelişimi 2005-2022 (Milyon Euro)

	2005	2010	2015	2020	2021	2022	Yüzde Payı ⁶
Şans Oyunları ve Bahis Vergileri	4,5	5,2	7,3	2,1	0,3	1,0	0,06
Gayrimenkul Vergileri	87,6	127,6	197,0	222,2	226,2	230,6	12,62
Lisansları ve Ruhsat Bedelleri	-	0,2	0,3	0,4	0,4	0,4	0,02
Çevre Vergileri	3,2	4,8	10,3	7,7	7,4	10,1	0,47
Kişisel Gelir Vergileri	538,3	894,9	1.155,8	1.439,4	1.531,5	1.699,8	86,83
Toplam Vergi Gelirleri	633,6	1.032,7	1.370,8	1.671,9	1.765,7	1.941,8	100

Kaynak:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp_custom_9178663/default/table?lang=en

Ülkede toplanan Kişisel Gelir Vergisi hasılasının paylaşımında yerel yönetimler ağırlıklı paya sahiptir. Geri kalan kısmı ise Sağlık Bakanlığı tarafından kullanılmaktadır. Kişisel Gelir Vergisinden elde edilen kaynak toplamı GSYH'nin % 4,8'ine karşılık gelmektedir. Sadece üç büyük şehirde

⁶ 2020, 2021 ve 2022 yılları ortalaması.

(Riga, Ventspils ve Liepaja) bu vergi yerel yönetimlerce toplanmakta⁷, geri kalan yerleşim birimlerinde ise bu görev Merkezi Gelir İdaresi tarafından yerine getirilmektedir (Vilka, 2012, s.379). Letonya’da Kişisel Gelir Vergisi’nin oranı 2008 yılında % 25 iken, 2011 yılında % 23’e düşürülmüştür (Vilka, 2011, s.609). Şu anda bu oran % 20’dir. Vergi oranının düşürülmesi yerel yönetim payları sabit kalsa bile vergi tahsilatından elde edilen tutarı azalttığı için belediyeler üzerinde ciddi bir mali kısıt oluşturmaktadır (Cadoret ve Cools, 2018, s.25). Bu vergi payları yerleşik sayısına ve Denkleştirme Fonu⁸ esaslarına göre belediyelere dağıtılmaktadır. Varlıklı nüfusa sahip belediyeler, aynı sayıda sakini bulunan ancak daha düşük ekonomik kapasiteye sahip benzer belediyelere kıyasla daha fazla pay almaktadır. Son üç yılda yerel yönetimlerin bu vergiden aldıkları pay % 86 civarındadır (SNGWOFL, 2022).

Diğer önemli yerel vergi ise Emlak Vergisidir. Bu vergi merkezi yönetim vergisi olmasına rağmen gelirinin tamamı belediyelere aktarılmaktadır. Emlak Vergisi 1998 yılından sonra uygulamaya konulmuştur. İlk başta sadece ticari mülkler vergilenmiştir (UNDP, 2016, s.30). 2010 yılından bu yana ticari veya konut amaçlı kullanılan tüm arazi ve binalara uygulanmaktadır (Vilka, 2012, s.379). Emlak Vergisi oranı gayrimenkulün kayıtlı değerinin % 1,5’i düzeyindedir. Mesken olarak kullanılan gayrimenkullerde bu oran binde 2-6 arasında değişmektedir (UNDP, 2016, s.30). Emlak Vergisinin vergi oranları ve vergi matrahı da merkezi yönetim tarafından belirlenmektedir. Ancak yerel yönetimlere 2013’ten bu yana vergi oranını merkezi hükümetin belirlediği sınırlar dahilinde arttırıp azaltabilme yetkisine sahiptir. Yerel yönetimler tanımlı mükellef gruplarına⁹ Emlak Vergisinde belli oranlarda muafiyet sağlayabilmektedirler (Council of Europe, 2024, s.40).

Kişisel Gelir ve Emlak Vergileri dışında belediyeler; kendi sınırları içerisinde toplanan Şans Oyunları ve Bahis Vergisi’nin % 25’ini, Doğal Kaynaklar Vergisi’nin % 60’ını, Yerel Piyango Vergisi’nin ve Radyoaktif Katı Atık Vergisi’nin % 30’unu, Atık Yakma Vergisinin ise tamamını kendi bütçelerine gelir kaydedebilmektedir (Cadoret ve Cools, 2018, s.23). Yukarıdaki vergilerin tamamı merkezi yönetim ile paylaşılan vergiler statüsündedir. Bu

⁷ Bu şehir belediyeleri kendi sınırları içerisinde kişisel gelir vergisini kendileri toplamaktadırlar. Toplanan vergiden merkezi yönetim payları ise, Hazineye transfer edilmektedir. (Vilka, 2012; s.379).

⁸ Transferler (şartsız) bölümünde açıklanmıştır.

⁹ Tanımlı mükellef grupları içerisinde dezavantajlı gruplar, engelliler, en az geçim düzeyinin altında geliri olanlar, sadece tek konutu olan ve burada ikamet edenler sayılabilir.

vergilerin, toplam yerel vergiler içindeki payı oldukça küçüktür (UNDP, 2016, s.34).

Yukarıdakilere ek olarak yerel yönetimlere ait çeşitli harç gelirlerinden (rekreasyon harçları, kamu alanlarında düzenlenen eğlence harçları, turist konaklama harçları, hayvan besleme harçları pazar harçları, ilan ve reklam harçları, deniz taşıtları harçları, imar harçları), idari hizmetlere ilişkin kullanıcı ücretlerinden, resmî belge ve sertifikaların verilmesine yönelik gelirlerden ve diğer idari cezalardan kaynaklanan gelirlerden söz edilebilir (SNGWOFI, 2022).

Yerel yönetimlerin diğer bir gelir kaynağı merkezi yönetim transferleri/yardımlarıdır. Bu transferler, herhangi bir koşula bağlı olmadan yapılabileceği gibi, belirli bir amaca tahsis edilerek de gerçekleştirilebilir. Letonya'da yerel yönetimlere yapılan genel/şartsız transferlerin miktarı düşüktür.

Şartsız ana transfer kalemi, Yerel Yönetim Finansmanı Denkleştirme Fonu'dur. Bu fon 1998 yılında Yerel Yönetim Mali Eşitleme Kanunu ile düzenlenmiştir. Merkezi yönetimin Denkleştirme Fonuna katkısı sürekli olarak artmaktadır. Denkleştirme Fonunun şekillendirilmesinde beş kriterden söz edilebilir. Bunlar; (a) yerleşik sayısı¹⁰, (b) 6 yaşına kadar olan çocukların sayısı¹¹, 7-18 yaş arası çocuk ve gençlerin sayısı¹², çalışma yaşının üzerinde (65+) yerleşik sayısı¹³ ve belediyenin kapsadığı alanın (km²'ye göre)¹⁴ boyutudur (Cadoret ve Cools, 2018, s.26). Özellikle kırsal belediyeler için Denkleştirme Fonunun, yerel bütçe gelirleri içindeki yeri belirleyicidir. Pek çok örnekte, yerel belediyelerin vergi gelirlerine yakın seviyelere ulaştığı gözlenmektedir (Vilka, 2015, s.188).

Son olarak yerel yönetim gelirlerinin % 1,4'ünü oluşturan diğer gelirler kaleminden söz edilebilir. Bu kalem belediyelerin varlık satışları, gayrimenkul kiralari, belediye şirketlerinin karları ve tahsil edilen çeşitli ücret ve bedellerden meydana gelmektedir. Kamu kurumları dışında 3. kişi ve kurumlardan alınan bağışlar da bu başlık altında değerlendirilmektedir (UNDP, 2016, s.23).

Borçlanma

¹⁰ Yerleşik sayısına 1 katsayı uygulanır.

¹¹ Altı yaşına kadar olan çocukların sayısına 2,34 katsayı uygulanır.

¹² 7-18 yaş arası çocuk ve gençlerin sayısına 12, 3,26 katsayı uygulanır.

¹³ Çalışma yaşının üzerinde (65+) yerleşik sayısı 0,74 katsayı uygulanır.

¹⁴ Belediyelerin kapadığı alanın km²'sine 1,52 katsayı uygulanır.

Ülkede yerel yönetimler sadece yatırım harcamalarının finansmanında borçlanmayı kullanabilmektedirler (Vilka, 2012, s.600). Ayrıca yerel yönetimlerin bütçe yılı içerisindeki nakit açıklarını kapatmak amacıyla yıl sonunda ödenecek şekilde kısa vadeli fon kullanma imkanları da mevcuttur. Belediyeler, borçlanma konusunda merkezi yönetimin iznine tabidir. Bu izin kapsamında hem iç hem de dış piyasalardan borçlanmaya gidebilmektedirler. Pratikte ise 2002 yılından günümüze sadece Hazine'den borçlanmalara imkân tanınmaktadır. Belediyeler Hazine'den yapılacak borçlanmalarda, çeşitli bakanlıklar (Maliye, Ekonomi, Bölgesel Kalkınma Bakanlıkları, Merkez Bankası, Hazine) ve Letonya Yerel ve Bölgesel Yönetimler Birliği yetkililerinden oluşan Yerel Yönetim Borçlanma ve Garanti Komitesi'nden uygunluk almak durumundadırlar (UNDP, 2016, s.52).

Tablo 11. Letonya'da Yerel Yönetim Borç Stokunun Gelişimi

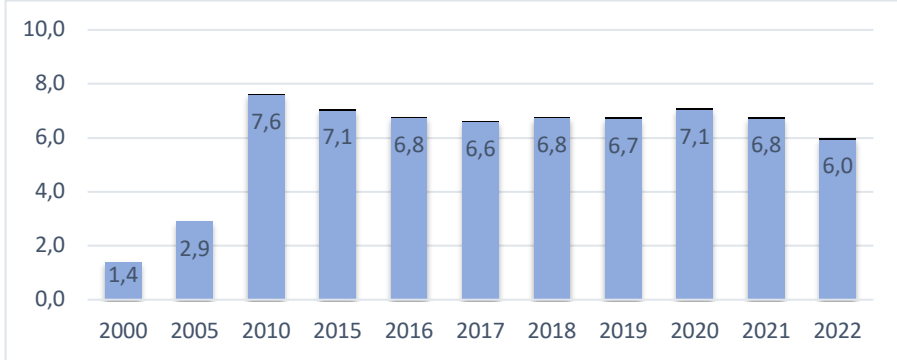
(Milyon Euro)	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022
Toplam	97,3	400,2	1379,1	1734,2	2133,3	2253,0	2323,8
Kısa Vadeli	2,2	3,7	1,0	0,6	0,7	1,5	0,7
Uzun Vadeli	95,1	396,5	1378,2	1733,7	2132,6	2251,4	2323,0

Kaynak:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_VEK_VF_VFV/VFV050/table/tableViewLayout1/

Yerel borçlardaki artış nedeniyle belediye borçlanmaları üzerinde bazı idari sınırlamalara gidilmesi gündeme gelmiştir. Bunlar; yıllık borç servisinin yerel yönetim bütçesinin % 20'sini, borç stokunun yerel yönetimin varlıklarının ticari değerini aştığı ve belediyenin borçlanma kapasitesinin düştüğü durumlarda söz konusu olmaktadır (UNDP, 2016, s.52).

Grafik 3. Letonya'da Yerel Yönetim Borç Stokunun GSYH'ya Göre Gelişimi (2000-2022)

Kaynak:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START__VEK__VF__VFV/VFV050/table/tableViewLayout1/

Pandemi nedeniyle yerel yönetim bütçe açıklarının ve dolayısıyla borçlarının özellikle 2020 ve 2021 yılları arasında arttığı, daha sonra süreçte uygulanan istikrar programı nedeniyle azalış sürecine girdiği görülmektedir. 2022 yılında Letonya'nın yerel yönetim borcu GSYH'nin % 6'sı ile OECD ve AB ülkeleri ortalamasının oldukça altındadır. Letonya'daki yerel yönetim borçlarının toplam kamu borçlarına oranı ise, % 13,9 düzeyindedir (Subnational Governments in OECD Countries, 2023, s.22).

Sonuç

Letonya'da, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, 1993 yılından itibaren gerçekleştirilen bir dizi yasal düzenleme ile yerel yönetimler daha işlevsel hale getirilmiş, demokratik sistem içerisinde ağırlığı artmıştır. Bu yasal düzenlemelerin en sonuncusu, vatandaşlara daha iyi hizmet sunmayı hedefleyen ve 2021 yılında gerçekleştirilen reformdur. Yapılan reform ile küçük belediyeler birleştirilmiş ve bu süreç sonucunda toplam belediye sayısı azalmıştır. Yeni kurulan sistemle yerel yönetim birimi sayısı 119'dan 43'e düşürülmüştür. Bu birleşme sürecinde zorunluluk yerine temelde gönüllülük esası kullanılmıştır. Sadece belediyelerin birbirleriyle anlaşamaması durumunda hükümetin zorunlu birleşmeye gidebileceği yaklaşımı reformları başarısında etkili olmuştur. Yerel yönetim sayısındaki azalmaya bağlı belediyelerin ortalama nüfusu artmış ve ortalama kapladıkları alan da büyümüştür.

Letonya'da yerel yönetimler geniş hizmet sorumluluk alanlarına sahiptir. Hizmet sorumluları üç grupta toplanabilir. Bunlar; kanunla belirlenen zorunlu hizmetler, gönüllülük esasına göre tercihen yapılan hizmetler ve merkezi yönetim adına gerçekleştirilen hizmetlerdir. Ülkede temel merkezi yönetim fonksiyonları olan, adalet, savunma, kamu düzeni, sosyal güvenlik, uzun mesafe ulaştırma, bilişim, araştırma, geliştirme, enerji, doğal kaynaklar, dış ilişkiler, istihdam, kalkınma, ekonomi politikası ve yüksek öğretim dışında bütün kamusal hizmetler yerel yönetimlerce yerine getirilmektedir.

Ülkedeki yerel yönetim harcama ve gelirleri GSYH'nin yaklaşık % 10'u, toplam kamu harcamalarının % 25'i düzeyindedir. Yerel yönetimlerin hem harcama, hem gelir yönüyle AB ve OECD ülkeleri düzeyinden yüksek olması, yerel mali özerkliğin bir göstergesi olarak ifade edilebilir. Yerel yönetim

yatırımları kamu yatırımları içerisinde yaklaşık % 39'luk pay ile önemli bir ağırlığa sahiptir. Yerel yönetim bütçe açıklarının, toplam kamu bütçe açıklarına kıyasla oldukça düşük olduğu gözlemlenmektedir.

Letonya'daki yerel yönetim bütçesinin hazırlanma ve onaylanma sürecinde tek yetkili merci, belediye meclisleridir. Ülkedeki yerel yönetimlerin bütçesel denetimi Maliye Bakanlığı, Sayıştay, Yolsuzlukla Mücadele Dairesi ve Bağımsız Yeminli Denetçi gibi dörtlü bir yapıda gerçekleştirilmektedir.

Yerel yönetim harcamalarının fonksiyonel ayrıma göre durumuna baktığımızda en önemli hizmet kaleminin eğitim hizmetleri olduğu görülmektedir. Bunu ekonomik işler, sağlık, sosyal korum, konut ve barınma hizmetleri takip etmektedir. Ekonomik ayırım açısından incelendiğinde, personel ücretlerinin toplam yerel harcamaların yaklaşık yarısını oluşturduğu, bunun ardından ara malı tüketim harcamaları ve yatırım harcamalarının geldiği gözlemlenmektedir.

Letonya'da yerel yönetim gelirlerinin yaklaşık yarısını vergi gelirleri, yaklaşık % 42'sini transferler, kalan oranı ise resim, harç ve diğer gelirler oluşturmaktadır. Yerel yönetimler için iki temel vergi vardır: Kişisel Gelir Vergisi ve Emlak Vergisi. Yerel yönetimler mevcut mali mevzuata göre vergi koymak ve konulmuş vergileri toplamak yetkisine sahip olsa da pratikte vergi koyma yetkisinin kullanıl(a)madığı gözlenmektedir. Birkaç büyük şehir belediyesi dışında vergi toplama işlevi Merkezi Gelir İdaresi tarafından gerçekleştirilmektedir. Ülkedeki yerel yönetimlerin ikinci en büyük gelir kaynağı merkezi yönetim transferleridir. Transferler şartsız olabileceği gibi belirli bir amaca tahsis edilecek şekilde şartlı olarak da yapılabilmektedir. Genel transferin payı şartlı transferlere göre düşüktür. Şartlı transferler büyük oranda öğretmen ve personel ücretleri gibi cari harcamaların finansmanında kullanılmaktadır. Daha küçük oranda yatırım harcamalarına yönelik transferler de mevcuttur. Şartsız ana transfer kalemi, Yerel Yönetim Finansmanı Denkleştirme Fonu'dur. Bu fon Letonya'daki yerel yönetimler arasındaki mali kapasite farklılıklarını telafi etmek için kullanılmaktadır.

Letonya'da yerel yönetimler, yatırım harcamalarının finansmanında borçlanma yoluna başvurabilirler. Ancak, hem iç hem de dış piyasalardan borçlanma, merkezi yönetimin iznine ve bazı oransal kısıtlamalara tabidir. Yerel borçluluk düzeyinin AB ve OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında daha düşük olduğu ifade edilebilir.

Letonya'daki yerel yönetim dönüşüm sürecinin halen devam ettiği gözlemlenmektedir. Dönüşüm sürecinin daha verimli bir şekilde işlemesi için merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki müzakere sürecinin,

eksikliklerin tespiti ve gerekli iyileştirmelerin yapılması doğrultusunda şekillendirilmesi gerekmektedir. Buradaki kritik nokta, hem siyasi hem idari olarak koordinasyonun iyi sağlanması, özellikle yerel paydaşların sağlıklı bir ikna sürecine tabi tutulabilmesidir. Ayrıca yerel yönetimlerin mali özerkliği yönüyle de atılması gereken önemli adımlar mevcuttur. Özellikle belediye gelirleri açısından değerlendirildiğinde, vergi gelirlerinin belirlenmesindeki belediyelerin yetki düzeylerinin yükseltilmesinin ve etkinliklerinin artırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Extended Abstract

Administrative and Fiscal Architecture of Latvian Local Governments

After the breakup of the Soviet Union and gaining its independence, Latvia strengthened its local government system with a series of legislations. Initially the local government system consisted of two tiers—regions and municipalities. In 2009, the government eliminated one tier. 2009 local government reforms reduced the number of municipal governments to 119 from 525 and eliminated all of the 26 regions. In a second wave of reforms in 2021, the government promoted amalgamation of municipalities and reduced the total number to 43. The main policy objective of these reform efforts was to improve the efficiency of local public service provision by eliminating small size local governments. After the 2009 reforms, 45 % of municipalities had a population size of between 5,000 and 20,000 inhabitants. With the 2021 reforms, the share of municipalities with more than 20,000 inhabitants increased to 74 %.

The main tool for local government reforms in Latvia was voluntary amalgamation of municipalities. 2021 reforms have been successful due to the central government's flexible approach. The reform process gave an opportunity to municipalities to work out a deal for merger.

Local governments in Latvia have wide range service delivery responsibilities. According to the local government law, there are three types of service delivery responsibilities. These are compulsory services specified in law, services provided on a voluntary basis and services performed on behalf of the central government. Local governments' service responsibilities include education, health, production and distribution of public goods, social welfare, recreation and entertainment services, solid waste and sewage services, heating, water service provision, urban transportation and infrastructure, culture, recreation and entertainment services, environmental protection, zoning, housing, city and regional planning and local economic development. They are responsible for education services including responsibilities related to all stages from nursery to secondary education (construction, maintenance and repair of buildings, teacher salaries). As for social welfare services, they provide social support for the elderly, support for low-income families and providing shelter to the homeless. Each type of service must be matched with a funding source. More importantly, when the central government delegates

tasks to municipalities, it must ensure that municipalities have the necessary resources to carry these tasks.

In Latvia, the level of local government expenditures and revenues are higher than EU and OECD average. In 2022, for example, the ratio of local government expenditures to GDP was 10 %. In terms of total government expenditures, local government expenditures in the country were approximately one quarter of total government expenditures. Similarly on the revenue side, the ratio of local government revenues to GDP was 10.1 % and local government revenues were one quarter of total government revenues in 2022.

From the perspective of infrastructure investments, local governments play an important role in upgrading the country's infrastructure. Local government investment budget is around 40 % of total government expenditures which corresponds to 2.1 % of GDP. In terms of local government expenditure composition, wage and salary payments for municipal servants and education service provision expenditures are the biggest items.

Local governments in Latvia have four different types of revenue sources: tax revenues, intergovernmental transfers, duties and fees and other revenues. In 2021, approximately half of local revenues came from taxes, 41 % from transfers, 7 % from license fees, duties and fees and the reminder from other sources. Although local governments have the authority to impose taxes, according to the current legislation, in general they don't practice this authority except for a few city municipalities. As tax collection function is carried out by the central revenue administration, one can argue that all local government revenues come from central government transfers. Two most important tax revenue sources are personal income tax (PI) and property tax. Even though property tax is collected by the central revenue administration, the totality of proceeds accrues to municipal budgets, unlike personal income tax. In terms of personal income tax proceeds, the share of local governments is annually negotiated between the Latvian Association of Local and regional Governments and the Council of Ministers within the framework of budget law.

Another important source of revenue for local governments is intergovernmental transfers. These transfers can be unconditional block transfers, or they can be allocated for a specific purpose. Local governments are heavily dependent on conditional transfers; nearly 40 % of local revenues are from conditional transfers. 85 % of conditional transfers finance current expenditures and remaining are for investment purposes. Unconditional block transfer revenues come from Local Government Finance Equalization Fund (LGFEF) which is regulated by the 1998 Financial Equalization Act. The LGFEF aims to equalize revenue raising capacity and expenditure needs of local governments using five criteria: number of residents, the number of children younger than 6, the number of people between ages 7-18 and over 65 and geographize size of municipality.

Local governments are allowed to borrow for infrastructure investment expenditures with the permission of the central government for both domestic and

international borrowing. However, in practice, the central government allows them to borrow from domestic market. The annual total borrowing limits of local governments are determined by negotiations between the Latvian Union of Local and Regional municipalities and the ministries in the cabinet within the framework of annual budget negotiations.

Kaynakça/References

- Assembly of European Regions. (2009). *Latvia, from subsidiarity to success: The impact of decentralisation on economic growth*. 10.06.2020 tarihinde https://rea.bakeconomics.com/fileadmin/documents/REA/Report2_UMU0905_04.pdf adresinden erişildi.
- Auers, D., (2022). *Latvia's local governments after regional reform and local government elections*, Friedrich-ebert-stiftung. 21.01.2023 tarihinde <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/baltikum/18054.pdf> adresinden erişildi.
- Baldersheim, H., ve Rose, L. E. (2010). *Territorial choice, the politics of boundaries and borders*, Palgrave Macmillan London. 08.02.2020 tarihinde <https://link.springer.com/book/10.1057/9780230289826> adresinden erişildi.
- Bulderberga, Z., (2013). *Rural and urban municipalities in the regionals of Latvia*, Proceedings of the 2013 International Conference Economic Science for Rural Development, No. 38 *Jelgava*, LLU EF, 25.-26. April 2013, 154-164. 27.02.2019 tarihinde https://lbtufb.lbtu.lv/conference/economic_science_rural/2015/Latvia_ESRD_38_2015-154-164.pdf adresinden erişildi.
- Cabinet of Ministers Republic of Latvia. (2023). 09.02.2024 tarihinde <https://www.mk.gov.lv/en> adresinden erişildi.
- Cadoret, X., ve Cools, M. (2018). *Local and regional democracy in Latvia*, Report of Congress of Local and Regional Authorities. 11.04.2020 tarihinde <https://rm.coe.int/local-and-regional-democracy-in-latvia-monitoring-committee-rapporteur/1680792d98> adresinden erişildi.
- Council of European Municipalities and Regions (2013). *Decentralisation at a crossroads territorial reforms in europe in times of crisis*, 13-40. 27.11.2021 tarihinde https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CCRE_broch_EN_complete_low.pdf adresinden erişildi.
- Council of European Municipalities and Regions (2013). *European section of united cities and local governments*. 17.10.2023 tarihinde <https://www.ccre.org/pays/view/24> adresinden erişildi.
- Council of Europe, (2006). *Latvia: Structure and operation of local and regional democracy*, 11.09.2019 tarihinde <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1548847&SecMode=1&DocId=1332254&Usage=2> adresinden erişildi.

- Dexia. (2008). *Sub-national governments in the european union*, Paris
- European E-justice Portal (2024) 17.02.2024 tarihinde <https://e-justice.europa.eu/> adresinden erişildi.
- EU Committee of Regions. (2012). *Latvia, division of powers between the european union, the member states and regional and local authorities*, 545-575. 17.04.2021 tarihinde <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/Latvia.aspx> adresinden erişildi.
- Groenendijk, N. ve Jaansoo, A. (2016). Fiscal federalism in transition countries: The three baltic states compared. *Public Finance and Management*, 16(3), 255-280. 24.07.2022 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/310794424_Fiscal_federalism_in_transition_countries_The_three_Baltic_states_compared adresinden erişildi.
- Karvatska, S., Yuriychuk Y. ve Chepel, O. (2023). The peculiarities of the reform of local self-government: examples of Ukraine, Latvia, and Poland. *Studia Regionalne i Lokalne*. Nr 2(92), 7-22. 23.12.2023 tarihinde <https://studreg.uw.edu.pl/en/archive,the-peculiarities-of-the-reform-of-local-self-government-examples-of-ukraine-latvia-and-poland> adresinden erişildi.
- King G. J., Vanags, E. Vilka I. ve McNabb D. E. (2004). Local government reforms in Latvia, 1990–2003: Transition to a democratic society. *Public administration* vol. 82, no. 4, 931–950. doi:10.1111/j.0033-3298.2004.00425.x
- Latvias Pasvaldibu Savieniba. (2023), 14.02.2024 tarihinde <http://www.lps.lv/larlg/> adresinden erişildi.
- OECD İstatistik Veri Tabanı. (2023). 17.01.2024 tarihinde <http://stats.oecd.org/> adresinden erişildi.
- Official Statistics of Latvia. (2023). 14.02.2024 tarihinde https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/osp_pub/start__vek__vf__vfv/vfv050/table/ableviewLayout1/ adresinden erişildi.
- Saeima. (2023). 04.01.2024 tarihinde <https://www.saeima.lv/en/legislative-process/constitution> adresinden erişildi.
- Slavinskaite, N., Lapinskiene, G., Hlawiczka, R., ve Vasa, L. (2022). Financial innovation management: impact of fiscal decentralization on economic growth of the baltic countries. *Marketing and Management of Innovation*, (1), 257-271. <http://doi.org/10.21272/mmi.2022.1-19>
- SNGWOFI, (2022). *World observatory on subnational government finance and investment, Latvia*, 31.10.2022 tarihinde <https://www.sng-wofi.org/> adresinden erişildi.
- Subnational Governments in OECD Countries (2023). *Key data*. 13.03.2023 tarihinde <https://www.oecd.org/regional/multi-level-governance/nuancier%202023-3.pdf> adresinden erişildi.
- Sustainable Governance Indicators. (2022). *Latvia report sustainable governance indicators*. Bertelsmann Stiftung, 25.05.2023 tarihinde https://www.sgi-network.org/docs/2022/country/SGI2022_Latvia.pdf adresinden erişildi.

- Stučka, M. (2023). Local leadership during the territorial amalgamation process –The case of Latvia, *Central European Public Administration Review*, 21(1), 61–84. doi:10.17573/cepar.2023.1.03
- Swianiewicz, P. (2010). *Territorial consolidation reforms in europe*, Local Government And Public Service Reform Initiative, Open Society Institute–Budapest. 09.08.2020 tarihinde https://www.academia.edu/29016909/Territorial_Consolidation_Reforms_in_Europe adresinden erişildi.
- Tresury of Republic of Latvia. (2023). 22.09.2023 tarihinde <http://www.kase.gov.lv/index.php> adresinden erişildi.
- UCLG (United Cities and Local Governments). (2016). *Subnational governments around the world structure and finance*. 14.09.2020 tarihinde https://www.uclg.org/sites/default/files/global_observatory_of_local_finance-part_iii.pdf adresinden erişildi.
- UNDP (United Nations Development Programme). (2016). *Report on local government finances international practices and models*, 1-71. 09.03.2021 tarihinde <https://www.undp.org/moldova/publications/report-local-government-finances-international-practices-and-models> adresinden erişildi.
- Vanags, E., Balanoff H. R. ve Lauletta Jr. J. F. (1999). After the fall of the soviet union: The changing status of local governments in the republic of Latvia. *International journal of Public Administration*, 22:1, 135-169. doi: 10.1080/01900699908525378
- Vanags, E. ve Vilka, I. (2000). *Local government in Latvia*. Decentralization: Experiments and Reforms, (1), Edited by Tamas M. Horvath, LGI books. 11.01.2020 tarihinde http://pdc.ceu.hu/archive/00006917/01/LGI_Decentralization-Experiments-and-Reforms_2000.pdf adresinden erişildi.
- Vanags, E. ve Vilka, I. (2010). *Country profile: Latvia united cities and local government*, UCLG Country Profiles, 11.10.2023 tarihinde https://www.gold.uclg.org/sites/default/files/Latvia_0.pdf adresinden erişilmiştir.
- Vanags, E. ve Vilka, I. (2003). *Local government reform in the baltic countries*, in: N. Kersting & A. Vetter (Eds) *Reforming Local Government In Europe: Closing The Gap Between Democracy And Efficiency*. (Opladen: LeskeflBudrich). https://doi.org/10.1007/978-3-663-11258-7_15
- Vanags, E. ve Vilka I. (2006). Local government in the baltic states: Similar but different, *Local Government Studies*, (32:5) 623-637. <https://doi.org/10.1080/03003930600896244>
- Vilka, I. ve Vagans, E. (2007). *County profile: Latvia: Global observatory on local democracy and decentralization, republic of Latvia*. United Cities and Local Governments. 1-10. 23.02.2020 tarihinde https://www.gold.uclg.org/sites/default/files/Latvia_0.pdf adresinden erişildi.

- Vilka, I. (2010, March 8-9). *Central and local relations in context of development of civil society*, (Conference presentation). Situation in Latvia After Administrative Territorial Reform. Tallinn. 22.05.2021 tarihinde <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/md/reforma-eng.pdf> adresinden erişildi.
- Vilka I. (2011). *Latvia: experiments and reforms in decentralization*. (John Loughlin, Frank Hendriks, Anders Lidström Ed.) Oxford Handbook of Local And Regional Democracy in Europe, Oxford University Press. 597-617. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199562978.001.0001>
- Vilka, I. (2012). *Local government in Latvia*. (Angel-Manuel Moreno, Ed.). Local Government in the Member States of the European Union. National Institutu of Public Administration Spain. Madrid. 365-387.
- Vilka, I. (2015). *How democratic is Latvia. Audit of democracy 2005-2014*. (J. Rozenvalds, Ed.) Decentralisation. University of Latvia, Advanced Social and Political Research Institute. 03.03.2020 tarihinde https://www.idea.int/sites/default/files/pictures/Demokrat_en.pdf adresinden erişildi.
- Vilka, I. (2015). The role of local government finance equalization on rural development in Latvia. *Research for Rural Development*, (2), 183-190. 05.06.2021 tarihinde https://lufb.ltu.lv/conference/Research-for-Rural-Development/2015/LatviaResearchRuralDevel21st_volume2-183-190.pdf adresinden erişildi.
- Začesta, L. ve Pūis M. (2005). *The possibility to create large-scale regional governments in Latvia*. OECD. 1-9. 24.05.2020 tarihinde <https://www.oecd.org/regional/leed/34458330.pdf> adresinden erişildi.

Prof. Dr. Mustafa Çelen

1992 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat İngilizce Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisans ve doktora derecelerini Marmara Üniversitesi Kamu Maliyesi Bölümü'nde tamamladı. 2002 yılına kadar üniversitenin aynı bölümünde araştırma görevlisi olarak görev yaptı. ABD'deki George Mason Üniversitesi'nde konuk öğretim görevlisi olarak görev yaptı. Başlıca araştırma ilgi alanları vergi teorileri ve politikaları, Türk vergi sistemi, belediye tahvilleri, koşullu yükümlülükler, yolsuzlukla mücadele ve maliye politikalarıdır.

Prof. Dr. Mustafa Çelen graduated from Istanbul University, Faculty of Economics, Department of Economics (English) in 1992. He completed his master's and Ph.D. degrees at the Marmara University, Department of Public Finance. He served as a research assistant in the same department of the university until 2002. He served as a visiting lecturer at the George Mason University, USA. His main research interests are tax theories and policies, Turkish taxation system, municipal securities, contingent liabilities, anti-corruption and fiscal policy.

E-mail: mcelen@marmara.edu.tr,

Dr. Serdar Yılmaz

Dünya Bankası Kamu Finansmanı ve Kamu Tedarik Birimi'nin Uygulama Yöneticisidir. Mali ademi merkeziyetçilik, kamu harcamaları yönetimi, yerel yönetim ve hesap verebilirliği gibi ilgili alanlarda geniş deneyime sahiptir. Dünya Bankası'ndaki yirmi beş yıllık görev süresi boyunca, Afrika, Doğu Avrupa ve Orta Asya, Orta Doğu ve Doğu Asya bölgelerindeki düşük ve orta gelirli ülkelerde teknik yardım sağlamış ve politika reformlarına katkıda bulunmuştur. Görev yönetimi sorumluluklarına ek olarak, literatüre orijinal katkılarda bulunmaktadır. Dr. Yılmaz, George Mason Üniversitesi'nden Kamu Politikası alanında doktora derecesine sahiptir.

Dr. Serdar Yılmaz is the Practice Manager for the Public Finance and Public Procurement Unit at the World Bank. He has broad experience in the related areas of fiscal decentralization, public expenditure management, subnational governance, and governmental accountability. Throughout his twenty-year five tenure at the World Bank, he has provided technical assistance and contributed to policy reforms in low and middle-income countries in Africa, Eastern Europe and Central Asia, the Middle East and East Asia regions. In addition to his task management responsibilities, he makes original contributions to the literature. He holds a Ph.D. in Public Policy from George Mason University.

E-mail: syilmaz@worldbank.org